

dr. sc. Željko Mršić, prof. struč. stud.¹
Frane Colić, mag. crim.²

SLUŽBENI PSI I NJIHOVA PRIMJENA U POLICIJI

Pregledni rad / Review paper

UDK / UDC: 636.74

DOI: 10.51650/ezrvs.17.3-4.7

Primljeno / Received: 2/11/2023

Prihvaćeno / Accepted: 13/12/2023

U radu je prikazano korištenje službenih pasa i njihova primjena u policiji Republike Hrvatske. Dat je kratak prikaz kroz povijest korištenja policijskih pasa u svijetu i u Republici Hrvatskoj. „Policijski pas“ nije samo pas, on je posebno sredstvo prisile, a pravo da ga policija koristi kao takvog je posebna policijska ovlast. No, njegova se uloga time ne iscrpljuje, s obzirom da je riječ o živom biću, mnogi policijski službenici ga doživljavaju kao „kolegu“ s kojim se i emotivno vežu što ga razlikuje od drugih „sredstava“ prisile. Policija je ovlaštena koristiti službene pse za obavljanje određenih poslova iz svoga djelokruga, pa je tako ovlaštena koristiti pse kao glavno sredstvo kod uporabe sile ili kao pomoćno sredstvo prilikom pregleda osoba, predmeta, prijevoznih sredstava, ulaska i pregleda objekata i prostora, te prilikom obavljanja poslova nadzora državne granice. U radu su navedene pasmine službenih pasa koje se trenutno koriste u hrvatskoj policiji, kao i njihova podjela na namjene s obzirom na policijske ovlasti u kojima je dopušteno korištenje službenih pasa sukladno pozitivnim propisima. Na kraju, prikazani su statistički podaci o broju službenih pasa u hrvatskoj policiji i broju njihovih aktivnosti u razdoblju od 2015. do 2020. godine, te trošak obuke jednog vodiča i njegovog psa.

Ključne riječi: policijske ovlasti, službeni psi, sredstva prisile, namjene službenih pasa.

1. Uvod

Pas već stoljećima služi čovjeku kao pomagač u različitim aktivnostima. Taj odnos ponekad poprima i odlike prijateljstva a u slučaju policijskih pasa i „kolegijalnosti“. Može se reći da je „prijateljstvo“ između čovjeka i psa staro koliko i čovjek i pas. Još u prastara vremena čovjek je kod psa zamijetio njegove iznimne sposobnosti, kao što su urođeni nagoni za čuvanje, obranu i napad. Čovjek je želio iskoristiti te sposobnosti, pa je psa najprije počeo koristiti kao pomoć u lovu, a kako je čovjek kroz godine mijenjao svoje životne navike, tako je i pse počeo koristiti za druge namjene (npr. za čuvanje stoke).

¹ Policijska akademija Ministarstva unutarnjih poslova RH, Veleučilište kriminalistike i javne sigurnosti, Avenija Gojka Šuška 1, Zagreb, Republika Hrvatska; e-mail: zmrasic@fkz.hr

² Policijska akademija Ministarstva unutarnjih poslova RH, Centar za obuku vodiča i dresuru službenih pasa, Avenija Gojka Šuška 1, Zagreb, Republika Hrvatska

Psi su postali nezamjenjivi pomagači u svim bitnim službama svijeta, poput vojske, vatrogasaca, spasilačkih službi, pa tako važnu ulogu imaju i u policiji. Povijest korištenja policijskog psa je duga, ali nedovoljno istražena i zapisana. Međutim, čak i ono malo što je zapisano, pokazuje nam kako brojnim službama psi u velikoj mjeri olakšavaju obavljanje svakodnevnih zadaća.

Njihova uporaba u vojne svrhe može izazvati jezu kao npr. puštanje pasa u podzemne tunele u kojima se skrivaju pripadnici Hamasa u aktualnom ratu u Izraelu, ali i ushit kad pronađu neku preživjelu osobu, žrtvu elementarne nepogode kao npr. u potresu koji se nedavno dogodio u Turskoj u okviru međunarodne akcije traganja i spašavanja stradalih pod ruševinama u kojoj su sudjelovali i pripadnici Hrvatske gorske službe spašavanja.

No, najširu primjenu u redovnim i izvanrednim situacijama službeni psi ipak imaju u policijama svijeta gdje su postali pouzdano glavno i pomoćno sredstvo, što dokazuje njihova današnja široka primjena u obavljanju policijskih poslova i zadaća.

U Ministarstvu unutarnjih poslova Republike Hrvatske, stručno osposobljavanje policijskih službenika za vodiče službenih pasa i obuku službenih pasa provodi Centar za obuku vodiča i dresuru službenih pasa na Policijskoj akademiji. Zahvaljujući stručnoj osposobljenosti vodiča i službenih pasa, kao i o iznimno razvijenim psećim osjetilima i osobinama, pse je moguće dresirati za različite namjene. Sukladno namjeni za koju je izdresiran, pas se može koristiti za obavljanje različitih policijskih poslova. Danas su psi zastupljeni u svim linijama rada policije, pa je tako njihova uloga neprocjenjiva kod poslova zaštite života, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osoba, zaštite javnog reda i mira te imovine, sprječavanja kaznenih djela i njihovo otkrivanje, traganja za počiniteljima kaznenih djela, protueksplozijske zaštite, nadzora državne granice, osiguranja i zaštite šticećenih osoba, objekata i prostora i drugo. Dobro školovanje službenog psa i njegovog vodiča predstavlja značajan doprinos sigurnosti i pouzdanosti u obavljanju policijskih zadaća.

Članak je ponajprije namijenjen policijskim službenicima i rukovoditeljima kao informacija o tome koje su sve mogućnosti korištenja službenih pasa u obavljanju policijskih poslova i zadaća, njihove prednosti i nedostaci, odnosno ograničenja, kako bi se optimizirao rad sa službenim psima i unaprijedio rad policije kao službe u cjelini. Također može poslužiti i pripadnicima drugih službi koje koriste službene pse u obavljanju svojih poslova ali i svim zainteresiranim građanima koji ih koriste u različite namjene pa do onih koji naprosto vole pse kao kućne ljubimce.

2. Kratki pregled povijesti policijskih pasa u svijetu

Prvi zapisi o korištenju pasa u vojno-policijske svrhe potiču iz XVIII. stoljeća prije Krista, kad su Hiksi napali Egipat koristeći se pri tome velikim i moćnim borbenim psima (Barbir, 2019, str. 13). Prvi poznati slučaj korištenja pasa u policiji, odnosno na izvršenju striktno policijskih poslova i zadaća, smatra se čuvanje mornaričkih instalacija i pristaništa u francuskom mjestu St. Malo početkom 14. stoljeća (Handy i sur., 1961). Njihov rad je očito bio zadovoljavajući jer su nastavili koristiti pse u tu svrhu sve do 1770. godine, kada je njihova uporaba obustavljena, jer je jedan pas zabunom ubio mladog mornaričkog časnika nakon završetka dužnosti. Zanimljiva je i činjenica da je u 15. stoljeću u Engleskoj bio propisan porez za

uzdržavanje pasa koji su tragali za zločincima, te je zakonom bilo propisano da će se svatko onemogućiti ulazak tim psima u svoj dom, smatrati suučesnikom zločina (Martinović, 2010, str. 37). Manje je poznato da je policija u Londonu, godine 1888. angažirala dva psa „krvoslijednika“ u pokušaju pronalaska „*Jacka Trbosjeka*“ (Barbir, 2019, str. 13).

Godine 1895. pse se nastavilo koristiti u Parizu, gdje ih je lokalna policija koristila kako bi se lakše nosila sa problemom bandi na tom području. Uspjeh pasa u suzbijanju ovih bandi dovelo je do uporabe pasa u Njemačkoj 1896. godine. 1920. godine, u Greenheideu u Njemačkoj, osnovana je škola za obuku policijskih službenika vodiča pasa, koja je ujedno i prva škola takve vrste. U školi su se psi obučavali osnovama poslušnosti, traganju i pretrazi. Upravo iz ove škole izašli su kriteriji i planovi za buduće naraštaje, kao i velik dio sistema treninga koji se danas koristi u modernim obukama pasa. Prije osnutka škole u Greenheideu i organizacije psećih jedinica, belgijski grad Ghent bio je prepoznat kao svjetski lider u korištenju policijskih pasa. Rad sa psima u Ghentu započeo je 1899. godine sa pasminama belgijski ovčar i irski vučji hrt. Tu su po prvi put vodič i pas obučavani kao jedan tim. Upravo se iz Ghenta korištenje policijskih pasa proširilo u Ameriku.

Koliko su psi korisni, dokazuje činjenica da su korišteni u oba svjetska rata u vojnoj policiji za prenošenje poruka na prvim linijama bojišnice. Prvi svjetski rat se može smatrati i stanovitom prekretnicom u tretiranju službenih pasa kad se angažiraju na čuvanju zgrada, skladišta sa streljivom, osoba, traženju ranjenika i sl., pa se otpočinje s planskim uzgojem i učvršćivanjem željenih osobina pod strogom selekcijom (Gulan, 1994, str. 9). Upravo to ratno stanje dokazalo je vrijednost pasa, kada ih 1946. godine, policija u Londonu počinje koristiti u obavljanju svojih redovnih dužnosti. Nabavljeno je šest labradora i uspostavljena je škola dresure u sastavu London Metropolitan Policije (Handy i sur., 1961). Psi su prvotno korišteni u Hyde Parku, notornom noćnom obitavalištu bandi, lokaciji poznatoj po drskim krađama koje su se događale u prosjeku 50 puta mjesečno. Psi su poslani u park zajedno sa svojim vodičima, i u roku dva mjeseca, broj krađa torbica pao je na jednu mjesečno. Tada se program sa psima proširio. 1948. godine uvode pasminu njemačkog ovčara, i nakon niza testiranja, ta pasmina je odabrana kao najbolja za obavljanje ovih poslova. Odlikuje se sa više poželjnih osobina za rad nego ijedna druga do tada. Svaki pas koji ima određene potrebne karakteristike može biti korišten za policijski rad, no kod njemačkog ovčara je veća vjerojatnost da će posjedovati te karakteristike od psa bilo koje druge pasmine, a što su dokazali eksperimenti provedeni od strane londonske policije. Ovi psi posjeduju prirodnu agresiju, no lako ih je trenirati, imaju dobar vid, sluh i njuh i, što je jako važno, odlikuje ih prikladan izgled pravog policijskog psa, što je velika psihološka vrijednost u smislu preventivnog djelovanja. Upravo zato i dan danas njemački ovčar slovi kao najbolji policijski pas.

3. Policijski psi u Republici Hrvatskoj

3.1. Općenito

Uporaba službenih pasa ima dugu tradiciju u mnogim zemljama Europske unije, pa tako i kod nas, kao dokazano učinkovito sredstvo u detekciji droga, eksploziva, zaštiti državne granice, praćenju ljudskog traga i napadačkoj namjeni, s obzirom na njihovo visoko razvijeno olfaktorno osjetilo i druge sposobnosti (Petković, 2012, str. 216). Na području RH, prvi poticaj

za uporabu policijskih pasa u policijskoj (oružničkoj) službi, dao je 1910. godine oružnički zapovjednik, pukovnik Dragutin Quinz u „Oružničkom godišnjaku za 1910. godinu. Povjerio je Milanu Mizleru da izradi „uputu za odgoj, njegu, uvježbanje i uporabu“ psa u sigurnosnoj službi, što je isti u suradnji s tada vodećim njemačkim stručnjakom za ta pitanja, Robertom Gersbachom i „ocem“ suvremene kriminalistike, Hansom Grossom i uradio (Mizler, 1910). Pse se prvenstveno koristilo u „potražnoj“ službi. Od tada se na području današnje RH izmijenilo više državno pravnih tvorevina a slijedom toga i više organizacijskih oblika kao i nazivlja za redarstvene službe, ali policijski psi su svo vrijeme imali zasluženo mjesto u tom sustavu te se lepeza njihove primjene sve više širila. Tako se nakon drugog svjetskog rata, godine 1948., u uporabu uvode službeni psi zaštitno-napadačke namjene a 1949. osniva se Odjel za školovanje službenih pasa (MUP, 2021). Do godine 1986. nije bilo većih iskoraka, kada su od Republike Slovenije nabavljena dva školovana psa za detekciju eksploziva, pasmine labrador retriever, koji su svoje veliko „krštenje“ imali 1987. godine za vrijeme Univerzijade u Zagrebu (Martinović, 2010, str. 35). Do 1994. godine, tadašnji Tečaj za dresuru službenih pasa, kao samostalna ustrojstvena jedinica u sastavu Policijske akademije, svake je godine provodio tečaj za obuku vodiča i službenih pasa sukladno potrebama ustrojstvenih jedinica na terenu. Iste je godine donesena odluka o ukidanju Tečaja za dresuru službenih pasa, kada Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske započinje suradnju s mađarskom policijom. U to su se vrijeme svi vodiči upućivali u Republiku Mađarsku poradi provođenja obuke. Također, uz obuku za vodiče, u Mađarskoj su se nabavljali i novi službeni psi. S obzirom da se navedena odluka pokazala pogrešnom, sredinom 2001. godine Ravnateljstvo policije donijelo je odluku o osnivanju Centra za obuku vodiča i dresuru službenih pasa Ministarstva unutarnjih poslova, a Centar je Odlukom o promjeni unutarnjeg ustrojstva Ministarstva unutarnjih poslova, službeno osnovan 15. siječnja 2002. godine, kada je i započeo sa svojim radom kakav poznajemo i danas (Novak, 2004, str. 3).

3.2. Korištenje službenih pasa u hrvatskoj policiji

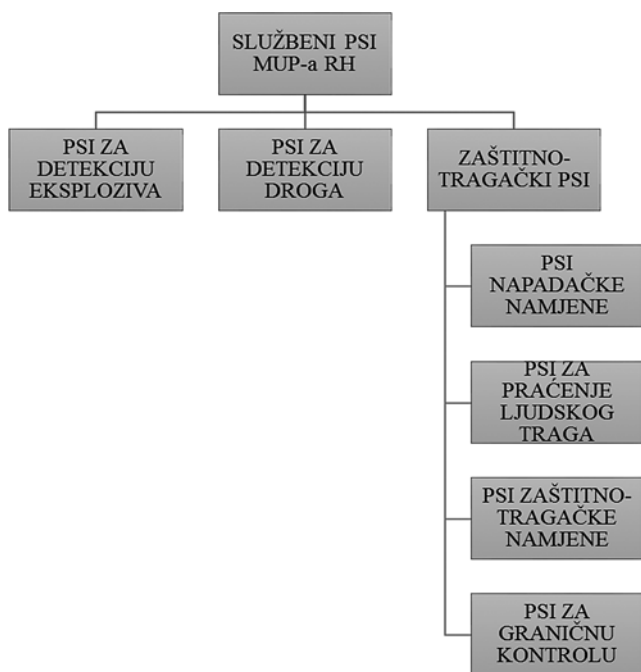
Da bi određeni pas mogao postati službeni pas, mora imati „radni nagon“, što znači da pas mora imati izražen nagon za aportom (loptica, kong i dr.). Svi službeni psi uživaju u svom radu i obavljanju policijskih zadaća, jer za uspješno obavljanu radnju, dobiju nagradu (aport, hranu ili kakav drugi motivator). Psi posao shvaćaju kao igru, a obuka pasa upravo se i temelji na onome što pas želi raditi. Grupu službenih pasa sačinjavaju pasmine pasa posebnih osobina, kao što su razvijeno čulo mirisa, agresivnost, poslušnost, vjernost i privrženost vlasniku. Isto tako, službeni psi moraju biti izdržljivi, spretni i sposobni za prelazak velikih daljina. Najvažnija osobina službenih pasa je njih. Plašljivi i zloćudni psi ne mogu biti policijski psi, pa je stoga i dobra narav također vrlo važna osobina (Mršić & Anić, 2015). Trenutno se u hrvatskoj policiji koriste sljedeće pasmine pasa: njemački ovčar, belgijski ovčar, nizozemski ovčar, labrador retriever, njemački kratkodlaki ptičar, te mješanci (križanci).

Zahvaljujući stručnoj osposobljenosti vodiča i službenih pasa, te razvijenim psećim osjetilima (vid, sluh, miris), psi se mogu koristiti za više namjena, odnosno mogu se koristiti u različitim područjima rada policije. Iz tog razloga, vodiče sa službenim psima je moguće koristiti za ostvarivanje sljedećih zadaća: pronalaženje i hvatanje počinitelja kaznenih djela, pronalaženje tragova i predmeta kaznenih djela, sprječavanje bijega osoba kojima je oduzeta sloboda,

osiguranje osoba i objekata, pronalaženje i spašavanje osoba nestalih ili nastradalih u elementarnim nepogodama, pronalaženje mrtvih tijela, sprječavanje otpora ili odbijanja napada na osobe i objekte, detekciju droga, detekciju eksploziva, za obavljanje pozorničko-ophodne djelatnosti te provođenje operativno-taktičkih radnji (zasjeda, blokada, racija) (Novak, 2004).

U Pravilniku o službenim psima na uporabi u Ministarstvu unutarnjih poslova, navedena je još šira lepeza namjena prema kojima se mogu obučavati vodiči i službeni psi³. Za potrebe Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, trenutno se polaznici tečaja i psi na tečajevima obučavaju prema sljedećim namjenama: vodič službenog psa i službeni pas za detekciju eksploziva, vodič službenog psa i službeni pas za detekciju droga, vodič službenog psa i službeni pas za graničnu kontrolu (pronalazak skrivenih osoba), vodič službenog psa i službeni pas za praćenje ljudskog traga, vodič službenog psa i službeni pas za zaštitno-tragačku namjenu, vodič službenog psa i službeni pas za napadačku namjenu.

Slika 1. Prikaz podjele službenih pasa prema linijama rada

Prema navedenom Pravilniku, psi se u policijskoj službi koriste do osme godine života, a iznimno, ukoliko se radi o psu dobrog zdravstvenog stanja i operativne učinkovitosti, može se koristiti do desete godine života.

³ Detaljnije vidi članak 13. *Pravilnik o službenim psima na uporabi u Ministarstvu unutarnjih poslova*, br. 511-01-152-19-16, od 4. veljače 2019.

4. Namjene službenih pasa i propisani uvjeti u kojima je policija ovlaštena koristiti službenog psa

Policijski službenik – vodič službenog psa, dužan je izvršavati one službene zadaće sa službenim psom za koje su vodič i službeni pas osposobljeni. Vodič službenog psa može operativne zadaće obavljati samo sa službenim psom s kojim je dobio licencu za rad (Pravilnik o službenim psima na uporabi u Ministarstvu unutarnjih poslova, članak 61-62).

4.1. Službeni psi napadačke namjene i za nadzor državne granice

Službeni psi napadačke namjene su oni psi koji su prema programu obuke pripremljeni za napad na osobu ili samoobranu. Policija takve pse, u svrhu preventivnog i represivnog djelovanja, koristi kao glavno sredstvo ili kao pomoć u obavljanju određenih policijskih zadaća, a najčešće su to hvatanja počinitelja kaznenih djela, savladavanja otpora osoba prilikom provjere identiteta, lišavanja slobode ili privođenja, odbijanje napada na štićenu osobu ili objekt, i slično.

4.1.1. Pozorničko-ophodna djelatnost

Prilikom obavljanja pozorničko-ophodne djelatnosti, službene pse napadačke namjene se najčešće koristi u svrhu preventivnog djelovanja. Navedenu zadaću, vodiči sa službenim psima obavljaju samostalno ili u sastavu interventne grupe (odjeljenja) u vidu potpore. Pozorničko-ophodna djelatnost obavlja se na mjestima gdje se učestalo narušava javni red i mir ili na mjestima gdje se očekuje izvršenje kaznenih djela i narušavanje javnog reda i mira (npr. frekventna mjesta poput željezničkog i autobusnog kolodvora, gradskim trgovima, parkovima i sl.), te na mjestima gdje postoje saznanja da se pojavljuju sumnjive osobe poznate kao počinitelji kaznenih djela i prekršaja.

4.1.2. Osiguranje javnih okupljanja

Javnim okupljanjem se smatra mirno okupljanje i javni prosvjedi, javne priredbe i drugi oblici okupljanja (npr. vjerske, športske, kulturne i sl. manifestacije) (članak 2. Zakona o javnom okupljanju).

Kod osiguranja javnih okupljanja, službeni psi napadačke namjene imaju važnu ulogu. Važno je pri tom voditi računa da se vodiče sa službenim psima postavi na poziciju sa koje se mogu u što kraćem vremenu uputiti na mjesto gdje postoji potreba za njihovim postupanjem. Isto tako, vodiče sa službenim psima važno je smjestiti na mjesto gdje će biti zaštićeni od gađanja tvrdim predmetima ili pirotehničkim sredstvima. Koliki broj vodiča sa službenim psima je potrebno angažirati za osiguranje pojedinog javnog okupljanja određuje nadležna policijska uprava, a o njihovom korištenju u takvim prilikama odlučuje nadležni rukovoditelj na temelju procjene situacije. Priprema psa za službenu zadaću započinje dva sata prije javljanja rukovoditelju osiguranja javnog okupljanja.

4.1.3. Održavanje javnog reda i mira

U slučajevima kada dođe do narušavanja javnog reda i mira u većem opsegu, službeni psi napadačke namjene se mogu uporabiti u cilju razbijanja mase kao potpora ostalim policijskim snagama. Službeni psi mogu djelovati u grupaciji (do 5 pasa) koja razbija masu izgrednika, te kao potpora policijskom kordonu ili kao potpora službenim vozilima (vozilima s vodenim topom, borbena oklopnim vozilima), gdje razlikujemo dva načina postupanja:

1. Kod razbijanja skupina izgrednika, vođiči sa službenim psima napadačke namjene nalaze se ispred policijskih formacija. Vođiči pse drže na povodniku, a razmak među psima je oko jedan metar.
2. Kod pružanja potpore policijskom kordonu ili službenim vozilima, vođiči sa službenim psima nalaze se iza navedenih formacija.

S obzirom da navedeno postupanje zahtjeva koordinaciju svih policijskih službenika, uključujući i vođiče službenih pasa, kao i samih pasa, potrebno je kontinuirano svake godine provoditi potrebne vježbe, kako bi se postigla sinergija svih policijskih službenika, a u cilju što kvalitetnijeg izvršavanja službenih zadaća.

4.1.4. Osiguranje štice osoba i objekata

Osiguranje štice osoba obavlja se pomoću prisutnosti službenog psa na primjerenj udaljenosti kao prethodnica, u dubinskom osiguranju ili blokadi određenog prostora. Korištenje službenog psa kod osiguranja štice osoba dolazi do izražaja prilikom osiguranja trase kretanja štice osobe u situacijama kada se povorka kreće pješice. U takvim situacijama, vođič sa službenim psom obavlja ophodnju trase u cilju neometanog i sigurnog tijeka kretanja štice osobe, te pravovremenog onemogućavanja ugroza (npr. odbijanje napada od strane napadača naoružanim hladnim ili vatrenim oružjem i sl.).

Kod osiguranja objekata, službeni pas se uglavnom koristi u vanjskom dijelu objekta i to na način da se osiguranje obavlja obilaskom užeg i šireg područja oko štice objekta. Zaštita objekta uz korištenje službenog psa je mjera koja se poduzima u svrhu sprječavanja ili otklanjanja napada na objekt koji štite policijski službenici.

4.1.5. Operativno – taktičke radnje

Službene pse napadačke namjene moguće je koristiti i u sljedećim operativno - taktičkim radnjama:

a) Zaseda

S obzirom da imaju izrazito razvijen osjet sluha i mirisa, službeni psi mogu se koristiti za uspješno obavljanje zasede iz razloga što mogu osjetiti nazočnost osoba i drugih bića na neusporedivo većoj udaljenosti nego policijski službenici. Na taj se način policijskim službenicima omogućava bolja priprema za brzo zaustavljanje i hvatanje osoba zbog kojih je zaseda organizirana.

Načelnici policijskih postaja i njihovi pomoćnici, kod planiranja i raspoređivanja policijskih službenika za obavljanje zasede, mogu zahtijevati angažiranje službenog psa napadačke namjene. Policijski službenik – vođič službenog psa, dva sata prije postavljanja na mjesto

zasjede, obaviti će pripremu službenog psa za zadaću. Nakon pripreme, sat vremena prije početka zasjede, uputiti će se na područje nadležne policijske postaje gdje se zasjeda ima obaviti. Vodič će od rukovoditelja zasjede dobiti uputu o načinu provođenja zasjede, te će pripremiti službenog psa za obavljanje te operativno-taktičke radnje.

Bitno je voditi računa da pas koji je određen za obavljanje radnje zasjede bude potpuno zdrav i odmoran. Isto tako treba voditi računa i o kondiciji i starosti psa, jer zasjeda zahtijeva pse u boljoj kondiciji, pa se preporuča korištenje mlađih pasa i onih koji imaju bolju kondiciju.

b) Blokada

Izuzetno je uspješno koristiti službene pse napadačke namjene u slučajevima kada je blokadama potrebno spriječiti ili zabraniti napuštanje prostora ili objekta koji je predmet blokade.

Vodič službenog psa uputiti će se zajedno sa ostalim policijskim službenicima na mjesto provođenja blokade, a u cilju sprječavanja napuštanja počinitelja kaznenog djela iz određenog prostora ili objekta. Tijekom upućivanja na zadaću, vodič službenog psa će dobiti upute od nadležnog rukovoditelja.

c) Pretraga terena

Psi napadačke namjene korisni su i prilikom potjera u cilju pronalaska i hvatanja počinitelja kaznenih djela koji se kriju na prostoru prekrivenom visokom vegetacijom. Također su korisni kod pretraga napuštenih kuća, skladišta, štagalja, pećina i drugih sličnih mjesta pogodnih za skrivanje počinitelja kaznenih djela.

Preporuča se da se prilikom poduzimanja operativno-taktičke radnje pretrage terena i potjera za počiniteljem, uz psa napadačke namjene, koristi i pas za praćenje ljudskog traga, zajedno sa policijskim službenicima naoružanim dugim i kratkim naoružanjem te opremljenim potrebnom balističkom opremom.

d) Racija

Službene pse napadačke namjene moguće je koristiti i kod obavljanja operativno-taktičke radnje racija. U tom slučaju, za vodiča i službenog psa vrijede ista pravila za upućivanje u službu kao i kod pozoričko-ophodne djelatnosti i operativno-taktičke radnje zasjede. Vodič je dužan pripremiti psa dva sata prije izvršenja službene zadaće, te se sat vremena prije početka racije uputiti u ustrojstvenu jedinicu koja planira provođenje racije, gdje će od nadležnog rukovoditelja dobiti potrebne informacije o načinu postupanje. Zadaća vodiča sa službenim psom je da onemogući napuštanje prostora ili objekta gdje policijski službenici obavljaju službene radnje utvrđivanja i provjere identiteta, kao i pregleda osoba, prostora i objekta.

e) Upad u objekt

Upad u objekt je operativno-taktička radnja koja se koristi za svladavanje počinitelja teških kaznenih djela koji su skloni pružanju otpora, a pokušavaju se sakriti u objektima. Važno je da se na temelju dostupnih informacija donese što kvalitetnija procjena situacije. U procjenu situacije obavezno se mora uključiti i sam vodič službenog psa. Prije početka postupanja potrebno je prikupiti informacije o broju počinitelja, jesu li naoružani i kojom vrstom oružja, psihološkom profilu počinitelja, kao i sve druge informacije potrebne za zakonsku utemeljenost i uspješnost uporabe službenog psa. Kod uporabe službenog psa u objektu ili prostoriji gdje se nalazi počinitelj ne smiju se nalaziti druge osobe.

4.1.6. Nadzor državne granice

Granična policija je ovlaštena koristiti službene pse za obavljanje poslova nadzora državne granice. Nadzor državne granice je kontrola prelaska državne granice (granična kontrola) i zaštita državne granice, a obavlja se radi: osiguranja nepovredivosti državne granice i državnog područja Republike Hrvatske; zaštite života i zdravlja ljudi; sprječavanja i otkrivanja kaznenih djela i prekršaja te otkrivanja i pronalaska počinitelja istih; sprječavanja nezakonitih migracija i sprječavanja i otkrivanja drugih opasnosti za javnu sigurnost, pravni poredak i nacionalnu sigurnost.

Poslovi granične kontrole obuhvaćaju kontrolu osoba, kontrolu stvari i kontrolu prijevoznog sredstva. Pri obavljanju granične kontrole, policijski službenici smiju koristiti službene pse (članak 3., 7. i 27. Zakona o nadzoru državne granice).

Zaštita državne granice znači zaštita granice između graničnih prijelaza i zaštita graničnih prijelaza izvan utvrđenog radnog vremena kako bi se spriječilo da osobe izbjegnu graničnu kontrolu (članak 2. Uredbe (EU) 2016/399). Glavna svrha zaštite državne granice je sprečavanje neovlaštenih prelazaka granice, suzbijanje prekograničnog kriminaliteta i poduzimanje mjera protiv osoba koje su nezakonito prešle granicu (članak 13. Uredbe (EU) 2016/399). Zaštita državne granice obavlja se pješačkim ophodnjama i ophodnjama uz korištenje prijevoznih sredstava na kopnenoj granici, odnosno službenim plovilima na granici na moru i unutarnjim vodama, uz mogućnost korištenja službenih pasa (članak 17. Pravilnika o obavljanju poslova nadzora državne granice).

Policijski službenik – vodič službenog psa se zajedno sa službenim psom upućuje u nadzor dijelova granične crte u tzv. „zelenom pojasu“, odnosno na teren na kojemu prevladavaju šuma, vegetacija, makadamski putovi i šumske staze. Upravo tu do izražaja dolaze oštra osjetila službenih pasa (njih, sluh). Koristeći svoja oštra osjetila, službeni pas može učinkovito detektirati i pomoći u sprječavanju i otkrivanju pokušaja ilegalnih prelazaka državne granice, kao i drugih nezakonitih djelovanja u tzv. „zelenom pojasu“ granične crte.

4.1.7. Uporaba službenog psa kao sredstvo prisile

Uporaba službenog psa, kao sredstvo prisile, sistematizirana je u četiri skupine:

1. *Uporaba službenog psa sa zaštitnom košarom i na povodcu*

Službenog psa sa zaštitnom košarom i na povodcu policijski službenik smije uporabiti kao sredstvo prisile kada je dozvoljena uporaba tjelesne snage, raspršivača s neškodljivim tvarima i palice. Dakle, policijski službenik, službenog psa sa zaštitnom košarom i na povodcu, smije uporabiti radi svladavanja otpora osobe, sprječavanja samoozljeđivanja osobe, odbijanja napada na sebe ili drugu osobu ili na objekt ili prostor koji osigurava, te radi sprječavanja samovojnog udaljavanja osobe.

2. *Uporaba službenog psa sa zaštitnom košarom i bez povodca*

Službenog psa sa zaštitnom košarom i bez povodca, policijski službenik smije uporabiti kao sredstvo prisile za: sprječavanje bijega i hvatanje počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti, sprječavanje bijega osobe koja postupa protivno propisima o nadzoru državne granice, odbijanje napada od objekta i prostora koji osigurava te uspostavljanje narušenog javnog reda i mira (članak 87. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima).

3. Uporaba službenog psa bez zaštitne košare i na povodcu

Službenog psa bez zaštitne košare i na povodcu policijski službenik smije uporabiti kao sredstvo prisile za: uspostavljanje javnog reda i mira narušenog u većem opsegu, sprječavanja djelovanja grupe ljudi koja ugrožava život ili osobnu sigurnost ljudi ili imovinu veće vrijednosti te sprječavanja bijega počinitelja kaznenog djela za koje se progoni po službenoj dužnosti (članak 87. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima).

5. Uporaba službenog psa bez zaštitne košare i bez povodca

Službenog psa bez zaštitne košare i bez povodca, policijski službenik smije uporabiti kao sredstvo prisile ako su ispunjeni uvjeti za uporabu vatrenog oružja (članak 87. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima). To znači da policijski službenik, službenog psa bez zaštitne košare i bez povodca, smije uporabiti u nužnoj obrani, u krajnjoj nuždi, u slučaju da na drugi način ne može uhititi osobu zatečenu u kaznenom djelu za koje je propisana kazna zatvora od najmanje deset godina ili osobu za kojom je raspisana potraga zbog počinjenja takvog djela, te u slučaju kada na drugi način ne može spriječiti bijeg osobe koja je osumnjičena ili optužena za kazneno djelo za koje je propisana kazna zatvora od najmanje deset godina ili osobe koja je pobjegla s izdržavanja zatvorske kazne za takvo djelo.

Sredstva prisile, pa tako i službenog psa, policijski službenik upotrebljuje nakon prethodnog upozorenja, osim ako je vjerojatno da bi prethodno upozorenje ugrozilo postizanje cilja. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima ne uređuje načelo postupnosti kod uporabe službenog psa kao sredstvo prisile kada su ispunjeni uvjeti za uporabu vatrenog oružja, kako je to slučaj kod uporabe vatrenog oružja. Naime, kod uporabe vatrenog oružja točno je propisano koja će upozorenja i naredbe policijski službenik uputiti prije nego uporabi vatreno oružje (članak 92. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima). Policijske službenike se, međutim, prilikom specijalističkog tečaja za vodiče službenih pasa, uči da, kod uporabe službenog psa kao sredstva prisile ako su ispunjeni uvjeti za uporabu vatrenog oružja, poštuju načelo postupnosti. Tako se policijske službenike uči da, prije uporabe službenog psa, osobu prema kojoj su ostvareni uvjeti za uporabu službenog psa, najprije upozore glasnim pozivom „STOJ, POLICIJA!“. Ukoliko osoba ne postupi po izdanom upozorenju, policijski službenik će nakon toga osobi izdati naredbu i upozorenje glasnim povikom „STOJ! PUSTIT ĆU PSA!“, a ukoliko osoba i dalje odbija postupiti prema izdanim naredbama, policijski službenik ponovno će osobi izdati naredbu i upozorenje glasnim povikom „STOJ! PUŠTAM PSA!“, nakon čega će pustiti psa prema osobi uz naučenu zapovijed „drži ga“, te brzo potrčati za psom. Ovakva postupnost kod uporabe službenog psa ide za time da se sam čin uporabe odgodi do onog trenutka kada se ono više ne može odlagati. U slučajevima kada je ugrožen život policijskog službenika ili drugih osoba zbog vjerojatnog napada, ili bi se time dovelo u pitanje obavljanje službene zadaće, nije potrebno izdavati prethodna upozorenja i naredbe.

Službenog se psa kao sredstvo prisile može koristiti samo pod nadzorom stručno osposobljenog policijskog službenika (vodiča psa) (članak 137. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, NN 20/22). Ovdje je potrebno spomenuti i mogućnost da se psi napadačke namjene i psi zaštitno-tragačke namjene (koji su istrenirani za traženje osoba, ali i za napad na osobe), uslijed razdraženosti prilikom napada, otmu kontroli. Zadatak policijskih službenika u

takvim situacijama je da poduzmu određene mjere kako bi psa stavili pod kontrolu. Problem predstavljaju situacije u kojima je sam vodič ozlijeđen. Navedeno je regulirano u članku 151. Pravilnika o načinu postupanja policijskih službenika koji navodi da, ukoliko u obavljanju policijskog posla, službeni pas ostane bez nadzora vodiča, drugi policijski službenik je dužan poduzeti mjere radi sprječavanja daljnje uporabe službenog psa kao sredstva prisile. Kod službenih pasa napadačke namjene i zaštitno-tragačke namjene, pogotovo, u najgorem slučaju, kad je pas bez zaštitne košare i agresivan, policijskom službeniku ne ostaje puno mogućnosti da zaštiti život drugih osoba. U takvim slučajevima uporaba vatrenog oružja je vrlo izgledna, jer uporaba drugog sredstva, kao npr. palice, može samo dodatno razdražiti psa. Tu se onda primjenjuju pravila o krajnjoj nuždi. To znači, da se život drugih osoba stavlja ispred života i „prava životinja“, u ovom slučaju službenog psa (Mršić & Anić, 2015., str. 63).

5.1. Službeni psi za praćenje ljudskog traga

Tjelesni miris pripada specifičnom području kriminalističkih istraživanja (Pavišić i sur., 2006). Na tome je izrasla posebna grana kriminalistike - kriminalistička odorologija, znanost o mirisima. Danas se za identifikaciju ljudskih mirisa sve više primjenjuju plinska kromatografija i spektrometar masa koje se smatra sigurnim metodama. Ustanovljeno je da čovjek ispušta u zrak oko 300 mirisnih sastojaka. Pomoću spektrometra masa uspjele se identificirati 130 sastojaka mirisa. Većina proizlazi iz površine tijela, ali i iz pluća i gastro-intestinalnog trakta. No, zbog mnoštva ograničavajućih faktora psi još uvijek imaju prednost kao biološki analizatori. Glavno i najbolje razvijeno osjetilo kod pasa svakako je osjet mirisa. Jedno istraživanje koje se bavi učenjem kod pasa pokazalo je kako psi imaju bolje osjetilo njuha čak i od vukova kada lociraju skrivenu hranu. Međutim, ono nije jednako razvijeno kod svih pasmina. Površina nosne sluznice kod pasa mnogo je veća nego kod čovjeka (McGarry i sur., 2012). Usporedbe radi, površina nosne sluznice kod njemačkog ovčara iznosi 152-169 cm², dok kod čovjeka ona iznosi od 4,8-5,0 cm². Osim površine nosne sluznice, i debljina iste je veća kod pasa i ona iznosi oko 0,1 mm, dok kod čovjeka ona iznosi oko 0,006 mm. Ne zaboravimo navesti i broj mirisnih receptora, koji je također znatno veći kod psa nego čovjeka. Prosječan čovjek ima oko 5-7 milijuna mirisnih receptora, dok se kod psa taj broj kreće i do 220 milijuna mirisnih receptora. Također, u mozgu psa, centri za miris zauzimaju razmjerno daleko veći dio mozga nego što je to slučaj kod čovjeka. Upravo se zato kaže da psima nos služi kao što ljudima služe oči, dakle, psi svijet percipiraju nosom.

Službeni psi za praćenje ljudskog traga mogu se koristiti za pronalaženje tragova i predmeta kaznenog djela, počinitelja kaznenog djela, nestalih i zalutalih osoba (Mršić & Anić, 2015, str. 64) te zog toga zauzimaju najznačajnije mjesto među službenim psima. Kako bi rezultati bili što uspješniji, bitno je da između vodiča i psa postoji velika povezanost i međusobno povjerenje. To znači da vodič i pas moraju raditi kao tim, kao jedna jedinka. Drugim riječima, rezultati će izostati ako nema simbioze između vodiča i psa.

Službeni psi za praćenje ljudskog traga koriste se zbog dobro razvijenog osjetila mirisa, naslijeđenog instinkta da prati plijen te visoko razvijene živčane djelatnosti ustanovljenoj na odnosu organizma s vanjskom sredinom.

Sposobnost službenog psa za praćenje ljudskog traga da pronađe predmet po mirisu čovjeka ili da po mirisu predmeta pronađe vlasnika, dokazuje da tragački pas može zapamtiti

i razlikovati individualni i specifični miris čovjeka. Ova sposobnost psa ne ovisi samo o razvijenosti njegovih osjetila, nego i o karakteru više živčane djelatnosti koja se razvija i učvršćuje za vrijeme dresure.

5.2.1. Uvjeti za uporabu službenog psa za praćenje ljudskog traga

Na kvalitetu korištenja psa za detekciju ljudskog traga utječe niz faktora prisutnih na mjestu događaja. Neki od njih su starost traga, vremenski i klimatski uvjeti, te podloga na kojoj se trag nalazi. Za uspješnost rada psa za praćenje ljudskog traga važnu ulogu imaju trajnost i postojanost mirisa na tragu. U praksi tako razlikujemo: vrući trag (trag sa trajanjem do jednog sata), normalan trag (trag sa trajanjem od jednog do tri sata), te hladni trag (trag sa dužinom trajanja većom od tri sata).

Da bi pas za praćenje ljudskog traga ostvario najbolje rezultate, potrebno je stvoriti i osigurati povoljne uvjete za rad (Program stručnog usavršavanja policijskih službenika – vodiča službenih pasa interventne policije):

- a) na mjestu događaja osigurati tragove osoba ili ostavljene predmete,
- b) vrijeme od izvršenja djela do dolaska psa tragača ne smije biti duže od 8 sati,
- c) ograničiti kretanje po mjestu događaja,
- d) psa tragača na mjesto događaja dovesti pod što povoljnijim uvjetima kako bi se sačuvala njegova svježina i volja za rad,
- e) osigurati vodiču neophodnu pomoć prilikom praćenja traga.

Uz gore navedene uvjete, od velike je važnosti da se sa službenim psom za praćenje ljudskog traga kontinuirano provode vježbe koje se izvode postavljanjem tragova na mjestima i situacijama što realnijim onima koje se mogu očekivati u stvarnosti. Time će vodič graditi bolji kontakt i povjerenje sa psom, a isto tako će pas održavati potrebnu kondiciju, što je bitno za uspješno obavljanje zadaća.

5.3. Službeni psi za detekciju droga

Opojna droga jest svaka tvar prirodnoga ili umjetnoga podrijetla, uključivši psihotropne tvari, uvrštena u popis opojnih droga i psihotropnih tvari (Pavišić i sur., 2006). Vodič sa službenim psom za detekciju droga može pronaći i najmanje tragove droga i psihotropnih supstanci, čak i do 30 cm dubine u zemlji (pod uvjetom da je svježe zakopano i da je zemlja rastresita) (Novak, 2004, str. 23). Jasno je stoga koliko dragocjen može biti dobro istreniran pas u suzbijanju kriminaliteta vezanog uz te supstance. Zbog svoje učinkovitosti, koja je dobro poznata i krijumčarima i dilerima droga, službeni psi za detekciju droga im predstavljaju najgoru noćnu moru te sasvim sigurno nose i određeni preventivni, odvraćajući učinak. Jasno je kako proizvodnja i zastupljenost droga na ilegalnom tržištu raste, stoga je potrebno školovati čim više pasa ove namjene, te ih što više koristiti pri obavljanju policijskih zadaća, kako u preventivne tako i u represivne svrhe. Ti službeni psi iz niza razloga ne trebaju biti smješteni u „službenim prostorijama“, već kod svog vodiča. Naime, to je bitno jer se u značajnom broju slučajeva vodič sa psom angažira neplanirano, često i izvan radnog vremena vodiča, bilo da je riječ o sudskom nalogu, pretrazi „po dojavi“ ili drugim vrstama izvanrednog

angažmana, pa se na ovaj način štedi dragocjeno vrijeme. Dodatni je benefit još čvršće povezivanje vodiča i psa a pri tome ne trpe ni redovni, planirani pregledi. Pas je prikladan za preglede otvorenih i zatvorenih prostora, prijevoznih sredstava, kao i paketa, prtljage i sl. Intenzitet rada službenog psa za detekciju droga ovisi o njegovom zdravstvenom stanju, fizičkoj i radnoj kondiciji, vremenskim i klimatskim uvjetima, te vrsti objekta ili područja koji se pregledava (Mršić & Anić, 2015, 65). Kada vodič uoči premorenost psa, mora prekinuti sa radom i odvesti psa na mjesto gdje će se bez smetnje odmoriti, a nakon odmora nastaviti s radom.

5.4. Službeni psi za detekciju eksploziva

Eksplozivi su kemijski spojevi ili smjese koje pod djelovanjem vanjskog impulsa (mehanički, toplinski ili njihova kombinacija) u obliku topline, udara, trenja i sl. mogu izazvati ekstremno brzu kemijsku reakciju (eksploziju), praćenu oslobađanjem velike količine topline i nastajanjem zagrijanih plinovitih produkata pod tlakom mnogo većim od tlaka okoline (Pavelić, 2009, str. 165). U svijetu i kod nas su poznati suvremeni uređaji za detekciju eksploziva no, još ne postoji ni jedna, (barem ne komercijalno dostupna), toliko sofisticirana jedinstvena metoda/tehnika kojom bi se moglo sigurnosno dovoljno brzo i pouzdano otkriti i prepoznati sve moguće vrste i konstrukcijske oblike eksploziva (Kulišić, 2016). No, najveći broj eksploziva ima miris koji pas može osjetiti s jednakim pouzdanjem kao i droge i druge mirisne supstance pa se i u ovom području pas nameće kao optimalnije rješenje kako po pitanju niže cijene koštanja tako i po pitanju brzine i pouzdanosti. On se može koristiti gdje god se pokaže potreba za njim, bez obzira na vremenske i druge uvjete jer je naviknut na različite teškoće u radu s kojima se u policijskoj praksi susreće. Bez obzira na sve, psa za detekciju eksploziva ne treba gledati kao konkurenta protueksplozijskoj opremi već ih je, sukladno potrebama i mogućnostima, potrebno kombinirati i međusobno nadopunjavati.

Glavni cilj protueksplozijskog pregleda sa psom za detekciju eksploziva je pronalaženje eventualno postavljenog eksplozivnog sredstva u pregledavanom objektu, prijevoznom sredstvu ili otvorenom prostoru (Martinović, 2010, str. 43). Protueksplozijski pregledi svrstani su u tri grupe:

1. Redovni protueksplozijski pregled – provodi se svakodnevno ili više puta kroz dan tijekom cijele godine na objektima od velike društvene vrijednosti (npr. zračne luke, željeznički i autobusni kolodvori, uže zone oko diplomatsko-konzularnih predstavništava, objekti Vlade i ministarstava i sl.).
2. Izvanredni protueksplozijski pregled – obavlja se u slučajevima organiziranja raznih manifestacija i događaja (npr. utakmice, koncerti i sl.), te prilikom putovanja šticećenih osoba.
3. Protueksplozijski pregled po dojavi – obavlja se nakon dojave o postavljenoj eksplozivnoj napravi.

Bez obzira o kakvom se protueksplozijskom pregledu radi, bitno je pridržavati se sljedećih „primarnih zlatnih pravila“. Svi protueksplozijski pregledi moraju biti jednako kvalitetno i profesionalno obavljani, nikada ne smiju postati rutinski posao, vodič mora paziti na psa, na vlastitu sigurnost i na sigurnost ljudi u zoni obavljanja protueksplozijskog pregleda te paziti da ne dođe do nepotrebnog oštećenja materijalnih dobara.

5.5. Načela za uporabu službenih pasa u primjeni policijskih ovlasti

S obzirom da je u svakodnevnoj policijskoj praksi zamijećeno kako postoje određeni problemi kod uporabe službenih pasa, odnosno o tome tko će, kako i kada zapovjediti uporabu službenog psa, donesena su posebna načela radi lakšeg planiranja i odlučivanja kojih bi se trebali pridržavati svi koji odlučuju o uključivanju službenih pasa za obavljanje policijskih zadaća (Novak, 2004). Radi lakšeg planiranja i odlučivanja doneseno je ukupno petnaest načela kojih bi se trebali pridržavati svi koji odlučuju o uključivanju službenih pasa u obavljanje policijskih zadaća (vođe očevidnih ekipa, načelnici policijskih postaja, načelnici odjela ili voditelji odsjeka u policijskim upravama, te voditelji smjena operativno komunikacijskih centara i dr.): načelo zakonitog postupanja; načelo humanizma; načelo objektivnosti; načelo temeljitosti i upornosti; načelo metodičnosti; načelo brzine i operativnosti; načelo jedinstvenog zapovijedanja; načelo koordinacije i suradnje; načelo pravodobnosti i dojave; načelo pravodobne uporabe službenog psa; načelo pravodobnog i kvalitetnog osiguranja mjesta događaja; načelo pravilnog osiguranja mjesta gdje su ostavljeni predmeti ili tragovi vezani za počinjenje kaznenog djela; načelo tinskog rada; načelo operativne sposobnosti službenog psa; te načelo stručne procjene vodiča o uporabi službenog psa.

5. Statistički prikaz

U ovom poglavlju, prema dostupnim podacima Centra za obuku vodiča i dresuru službenih pasa Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske, prikazani su podaci o broju službenih pasa u hrvatskoj policiji, broju njihovih aktivnosti i rezultata u razdoblju od 2015. do 2020. godine. Također, prikazan je i trošak obuke jednog vodiča i njegovog psa, gdje je napravljena raščlamba troškova s obzirom na vrijeme trajanja školovanja (6 ili 9 mjeseci), kao i o tome dolazi li na školovanje vodič iz PU zagrebačke ili iz ostalih policijskih uprava.

Tablica 1. Tabela prikaz broja aktivnih službenih pasa u MUP- u RH za razdoblje od 2015. do 2020. godine

Namjena službenog psa	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.
Službeni pas za detekciju droga	19	23	13	21	31	34
Službeni pas za detekciju eksploziva	19	31	28	29	31	32
Službeni pas zaštitno-tragačke namjene	34	32	28	28	38	51
Ukupno	72	86	69	78	100	117

Iz tablice 1 je razvidno kako je u Ministarstvu unutarnjih poslova, 2020. godine, ukupan broj aktivnih pasa najveći. Razlog tome je povećanje broja vodiča sa službenim psima za obavljanje poslova granične policije, a zbog obaveza koje Republika Hrvatska mora ispuniti u cilju zaštite vanjskih granica Europske unije.

Tablica 2. Tabelarni prikaz ukupnog broja postupanja službenih pasa za razdoblje od 2015. do 2020. godine

Namjena službenog psa	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	Ukupno postupanja
Službeni pas za detekciju droga	607	1675	1395	1484	3588	5994	14743
Službeni pas za detekciju eksploziva	2450	14535	39383	15149	13441	15122	100080
Službeni pas zaštitno-tragačke namjene	2080	2411	2162	1782	3555	3845	15835

Iz tablice 2 je vidljivo da ukupno najveći broj postupanja imaju službeni psi za detekciju eksploziva. Možemo zaključiti da je razlog tome upravo svrha njihovog korištenja u policiji. Prvenstveno se tu misli na korištenje u preventivne svrhe. Naime, službene se pse za detekciju eksploziva, kao što je već ranije navedeno, svakodnevno koristi za redovne (preventivne) protueksplozijske preglede na objektima od velike društvene vrijednosti (npr. zračne luke, željeznički i autobusni kolodvori, uže zone oko diplomatsko-konzularnih predstavništava, objekti Vlade i ministarstava i sl.). Isto tako, koristi ih se i prilikom putovanja štićenih osoba, te u slučajevima odvijanja raznih manifestacija i događaja, poput nogometnih utakmica, koncerata i sl. (izvanredni protueksplozijski pregled). Ne treba smetnuti s uma i činjenicu da ih se koristi i pri svakoj dojavi o postavljenj eksplozivnoj napravi (protueksplozijski pregled po dojavi).

U cilju prezentacije stvarnih troškova obuke jednog službenog psa i njegovog vodiča, u tablicama 3. i 4., izneseni su navedeni podaci. Prikazani podaci o troškovima školovanja vodiča i službenog psa odnose se na troškove iz 2020. godine, a isti su autorima dostavljeni od strane Centra za obuku vodiča i dresuru službenih pasa. Razlika troškova od godine do godine je zanemariva, te se ovi podaci mogu smatrati relevantnima.

Tablica 3. Prikaz troškova školovanja jednog vodiča i jednog službenog psa za detekciju tvari, napadačke namjene i za praćenje ljudskog traga – trajanje 6 mjeseci (132 radna dana)

TROŠKOVI ŠKOLOVANJA ZA PSA		
Vrsta troška	Novčani iznos	Ukupno
nabava psa	od 1.990,84 do 2654,46 eur	prosjeak 2256,30 eur
oprema po psu	475 eur	prosjeak 475 eur
veterinarska skrb po psu	590 eur	prosjeak 590 eur
hrana po psu	67,69 eur/mjesečno	406,14 eur
gorivo sl. vozila	100 eur/mjesečno	prosjeak 600 eur
TROŠKOVI ŠKOLOVANJA ZA POLAZNIKA IZ PU ZAGREBAČKE		
Vrsta troška	Novčani iznos	Ukupno
putni troškovi	/	/
troškovi smještaja	/	/
troškovi prehrane	ručak (5,12 eur)	675,84 eur
troškovi dnevnica	/	/
TROŠKOVI ŠKOLOVANJA ZA POLAZNIKA IZ DRUGIH PU		
Vrsta troška	Novčani iznos	Ukupno
putni troškovi	prosjeak 637,20 eur	prosjeak 637,20 eur
troškovi smještaja	1,33 eur/dnevno	175,56 eur
troškovi prehrane	doručak, ručak i večera (13,22 eur/dnevno)	1.745,04 eur
troškovi dnevnica	(umanjena dnevnicu za 60% od 26,55 eur) = 10,62 eur	1.401,84 eur
UKUPNI TROŠAK		
PU ZAGREBAČKA		OSTALE PU
5.003,28 eur		8.287,08 eur

Ako usporedimo cijene predočene u tablicama 3. i 4., za koje dobijemo obučeni tim vodiča i njegovog psa za različite policijske poslove kojima je svrha povećanje sigurnosti građana, sa cijenom koštanja socijalizacije ili dresure pasa u tzv. civilnom sektoru⁴, proizlazi da policija dobiva vrhunskog pomagača za relativno nisku cijenu. I u dostupnoj literaturi i stručnim člancima o službenim psima, često se navodi kako su psi gospodarski isplativiji od mnogih tehničkih uređaja koji su potrebni policiji pri obavljanju poslova iz svoje nadležnosti.

⁴ Vidi cijene npr. Kluba za obuku službenih i sportskih pasa „Zagreb“ stručne kinološke udruge koja se bavi školovanjem pasa i njihovih vlasnika te unapređenjem kinologije uopće. Dostupno na: <https://www.kossp.hr/tecajevi-poslusnosti/>

Tablica 4. Prikaz troškova školovanja jednog vodiča i jednog službenog psa zaštitno-tragačke namjene – trajanje 9 mjeseci (198 radna dana)

TROŠKOVI ŠKOLOVANJA ZA PSA		
Vrsta troška	Novčani iznos	Ukupno
nabava psa	od 2.588,09 do 3.318,07 eur	prosjeak 2.953,08 eur
oprema po psu	475 eur	prosjeak 475 eur
veterinarska skrb po psu	590 eur	prosjeak 590 eur
hrana po psu	67,69 eur/mjesečno	609,21 eur
gorivo za sl. vozilo	100 eur/mjesečno	prosjeak 900 eur
TROŠKOVI ŠKOLOVANJA ZA POLAZNIKA IZ PU ZAGREBAČKE		
Vrsta troška	Novčani iznos	Ukupno
putni troškovi	/	/
troškovi smještaja	/	/
troškovi prehrane	ručak (5,12 eur)	1.013,76 eur
troškovi dnevnica	/	/
TROŠKOVI ŠKOLOVANJA ZA POLAZNIKA IZ DRUGIH PU		
Vrsta troška	Novčani iznos	Ukupno
putni troškovi	prosjeak 955,80 eur	prosjeak 955,80 eur
troškovi smještaja	1,33 eur/dnevno	263,34 eur
troškovi prehrane	doručak, ručak i večera (13,22 eur/dnevno)	2.617,56 eur
troškovi dnevnica	(umanjena dnevnicna za 60% od 26,55 eur) = 10,62 eur	2.102,76 eur
UKUPNI TROŠAK		
PU ZAGREBAČKA		OSTALE PU
6.541,05 eur		11.466,75 eur

Usporedbe radi, Ministarstvo unutarnjih poslova je tijekom 2014. godine, za potrebe granične policije u cilju sprječavanja nezakonitih prelazaka državne granice, financijskim sredstvima Schengenskog instrumenta, nabavilo 8 detektora otkucaja srca marke S4H/MDS-II, vrijednih oko 1.800.000,00 kuna odnosno 238.901 eur (MUP, 2020). Kada taj broj podijelimo s brojem nabavljenih detektora, ispada da cijena jednog detektora iznosi oko 29.862,63 eur. Ako cijenu takvog jednog uređaja usporedimo s najvećim mogućim troškom školovanja vodiča i službenog psa, dolazimo do zaključka da cijenom jednog detektora otkucaja srca možemo školovati cca 3,3 vodiča i službena psa. Također se u obzir mora uzeti i činjenica kako se navedeni uređaji koriste samo na graničnim prijelazima, dok je službene pse moguće koristiti na bilo kojem mjestu gdje postoji potreba za njihovom uporabom, jer su mobilniji.

6. Zaključak

Uporaba pasa u obavljanju određenih policijskih zadaća pokazala se iznimno korisnom. Iznimno je važno napomenuti da od početka, dakle od same nabave psa koji će postati službeni pas, nema mjesta štednji, jer je odavno znano da je jeftina roba obično najskuplja. Kako bi se što kvalitetnije iskoristili potencijali pasa, potrebno je najprije provesti kvalitetnu obuku. Da bi se govorilo o uspješnom školovanju vodiča i službenog psa, oni moraju biti vrhunski uvježbani da djeluju kao jedan tim. Samo tako će do izražaja doći sinergija vodiča i službenog psa koja je potrebna za uspješno svladavanje prepreka i obavljanje policijskih zadaća. Također, obveza je i samog vodiča da, nakon uspješnog školovanja, kontinuirano sa psom provodi vježbe, kako bi pas bio zdrav i u dobroj kondiciji te kako bi u obavljanju svojih zadaća dao svoj maksimum, a to je uspješno korištenje svojih osjetila i osobina. Naime, pseći njuh je toliko razvijen i osjetljiv da su zbog svojih mirisnih receptora sposobni razlikovati i do nekoliko tisuća molekula mirisa, što ne može niti jedan tehnički uređaj. Zato je pse korisno koristiti u onim policijskim poslovima gdje će ta njegova svojstva doći do izražaja. Zbog svoje iznimne hrabrosti, psi uvelike pomažu policijskim službenicima u uspostavljanju narušenog javnog reda i mira, pri hvatanju počinitelja teških kaznenih djela, pri zaštiti šticećenih osoba, objekata, prostora i slično. Kada policijski psi spase nečiji život, zaustave osumnjičenog, detektiraju drogu ili lociraju tijelo, rijetko se o tome izvještava kao o uobičajenim aspektima posla od strane policije i lokalnih medija. Mediji imaju tendenciju o policijskim psima izvještavati kao o nesebičnim, hrabrim herojima koji daju ogroman danak za sigurnost javnosti i zajednice. Upravo zbog tih razloga, s pravom možemo reći kako psi predstavljaju *condicio sine qua non* u obavljanju određenih policijskih zadaća. Stoga s pravom treba zaključiti da je postojeći Centar za obuku vodiča i dresuru službenih pasa u Policijskoj akademiji MUP-a RH na najboljem putu da postane regionalni centar koji bi skrbio ne samo za obuku vodiča i dresuru pasa u postojećem obliku, nego i iznalazio nove metode u toj djelatnosti ali i iznalazio i prepoznavao još neprepoznate a time i neiskorištene osobine i kvalitete službenih pasa koje bi se mogle iskoristiti u policijskoj službi i šire. Tako bi se nastavila tradicija iz 1910. godine, pokrenuta od strane u povijesnom dijelu spomenutih Dragutina Quiza i Milana Mizlera.

LITERATURA

1. Barbir, Ž. (2019). Službeni psi vojne policije, Hrvatsko vojno učilište dr.sc. Franjo Tuđman, Zagreb.
2. Gulan, G. (1994). Službeni psi, Dušević & Kršovnik, Rijeka.
3. Handy, W. F., Harrington, M., Pittman, D. J. (1961). *The K-9 Corps: The Use of Dogs in Police Work*. 52 J. Crim. L. Criminology & Police.
4. Kulišić, D. (2016) Suvremeni tehnički i biološki sustavi za detekciju skrivenih eksploziva i eksplozivnih naprava, 6. međunarodni stručno-znanstveni skup *Zaštita na radu i zaštita zdravlja*, Zadar. 21.-24. rujna 2016.
5. McGarry, J., Penrose, F., & Collins, C. (2012). Oestrus ovis infestation of a dog in the UK. *Journal of Small Animal Practice*, 53(3), 192-193.

6. MUP (2020). Detektori otkucaja srca. Dostupno na: <https://eufondovi.mup.hr/primjeri-projekata-folder/detektori-otkucaja-srca/132>
7. MUP (2021). Posjet delegacije Centra za obuku vodiča i dresuru službenih pasa Odjelu za školovanje službenih pasa Ministarstva unutarnjih poslova Republike Slovenije. Preuzeto s: <https://policijska-akademija.gov.hr/vijesti/posjet-delegacije-centra-za-obuku-vodica-i-dresuru-sluzbenih-pasa-odjelu-za-skolovanje-sluzbenih-pasa-ministarstva-unutarnjih-poslova-republike-slovenije/3946>
8. Martinović, M. (2010). *Psi u protueksplozijskoj zaštiti*. MUP RH, Zagreb.
9. Mizler, M. (1910). *Pas u potražnoj službi*. Tisak Eugena Košaka, Zagreb.
10. Mršić, Ž., Anić, M. (2015). *Korištenje životinja kod primjene policijskih ovlasti u odnosu na zaštitu životinja*. Hrvatska pravna revija, 15, 12.
11. Novak, D. (2004). *Taktika i metodika uporabe službenih pasa u MUP-u*, MUP RH, Zagreb.
12. Pavišić, B., Modly, D. Veić, P. (2006). *Kriminalistika I*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb.
13. Pavelić, Đ. (2009). Značajke i djelovanje eksploziva, *Sigurnost*, 51 (2), 165-167.
14. Petković, D. (2012). Policijska akademija u programima Europske unije. *Policijska akademija*, 21(1), 213-217.
15. Pravilnik o načinu postupanja policijskih službenika, NN 20/22, 20/22, 37/23, 114/23.
16. Pravilnik o obavljanju poslova nadzora državne granice, NN 30/14, 43/14, 72/17, 1/23.
17. Pravilnik o službenim psima na uporabi u Ministarstvu unutarnjih poslova, br. 511-01-152-19-16, od 4. veljače 2019.
18. Program stručnog usavršavanja policijskih službenika – vodiča službenih pasa interventne policije, MUP RH, Ravnateljstvo policije, broj: 511-01-52-14643/7-13, od 14. ožujka 2013.
19. Uredba (EU) 2016/399 europskog parlamenta i vijeća od 9. ožujka 2016. o Zakoniku Unije o pravilima kojima se uređuje kretanje osoba preko granica (Zakonik o schengenskim granicama)
20. Zakon o javnom okupljanju NN 128/99, 90/05, 139/05, 150/05, 82/11, 78/12., 114.22.
21. Zakon o nadzoru državne granice, NN 83/13, 27/16, 114/22, 151/22.
22. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN 76/09, 92/14, 70/19.

Summary

POLICE DOGS IN THE USE OF POLICE POWERS

The work presents the use of police dogs and their application in the police force of the Republic of Croatia. A brief overview is given of the historical use of police dogs worldwide and in the Republic of Croatia. A "police dog" is not just a dog; it is a special means of force, and the right for the police to use it as such is a special police authority. However, its role is not limited to that, considering it is a living being. Many police officers perceive it as a "colleague" with whom they emotionally bond, setting it apart from other "means" of force. The police are authorized to use official dogs to perform specific tasks within their jurisdiction. Thus, they are authorized to use dogs as the primary means in the use of force or as an auxiliary means during the inspection of persons, objects, vehicles, entry and inspection of premises and spaces, and during the performance of tasks related to state border control. The work lists the breeds of official dogs currently used in the Croatian police, as well as their classification based on the purposes permitted by positive regulations concerning police powers. Finally, statistical data on the number of official dogs in the Croatian police and the number of their activities from 2015 to 2020 are presented, along with the cost of training a handler and their dog.

Keywords: *police powers, police dogs, means of force, purposes of police dogs.*

